

UNIVERZITET U BEOGRADU

FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE

I PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

Na osnovu člana 127 Statuta Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu i člana 128 Zakona o visokom obrazovanju, Nastavno-naučno veće je na sednici održanoj 27. novembra 2017. godine donelo odluku da se obrazuje komisija za odbranu doktorskog rada.

2. Sastav komisije sa naznakom imena i prezimena svakog člana, zvanja, naziva uže naučne oblasti za koju je izabran u zvanje, datuma izbora u zvanje i naziv fakulteta, ustanove u kojoj je član komisije zaposlen:

2. Prof.dr Jelena Filipović, redovna profesorka, uža naučna oblast španski jezik i sociolingvistika, datum izbora u zvanje 30. 12. 2010., Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
3. Doc. dr Mirjana Daničić, docentkinja, za užu naučnu oblast Anglistika, predmet Translatologija, datum izbora u zvanje 13.10.2015, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
4. Prof. dr Gordana Jakić, vanredna profesorka u penziji, uža naučna oblast - strani jezici, datum izbora u zvanje 01.03.2017., Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

II PODACI O KANDIDATU

1. Ime, ime jednog od roditelja i prezime kandidata:

Jelena, Stevan, Anđelković

2. Datum i mesto rođenja (opština, grad, država):

29.09.1979. Zemun (Zemun, Srbija)

3. Datum odbrane, mesto i naziv master rada:

2009., Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu, *Varijeteti engleskog jezika*

4. Naučna oblast iz koje je stečeno akademsko zvanje mastera:

Istorijska sociolingvistika, Anglistika

5. Akademsko zvanje:

Diplomirani filolog engleskog jezika i književnosti - master

III NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE:

“TERMINOLOGIJA MENADŽMENTA - U PRILOG RAZVOJU TERMINOLOŠKE I JEZIČKE POLITIKE I PLANIRANJA “

IV PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE:

Doktorska disertacija “Terminologija menadžmenta - u prilog razvoju terminološke i jezičke politike i planiranja“ kandidatkinje Jelene S. Anđelković sastoji se od 208 kucanih strana. Podeljena je na 11 poglavlja: 1. Uvod (str.1-5), 2. Terminologija - osnovna pojmovna određenja (6-37), 3. Terminologija: teorijski pristupi (38-48), 4. Terminologija i jezička politika i planiranje (49-76), 5. Terminološki rad u srpskom jeziku (77-90), 6. Terminologija menadžmenta (str.91-96), 7. Metodologija istraživačkih aktivnosti (97-99), 8. Preliminarno istraživanje (100-107), 9. Korpusno istraživanje (108-139), 10. Eksperimentalno istraživanje (140-175), i 11. Zaključak (176-181). Poglavlja su sistematično podeljena na veliki broj potpoglavlja, čime je struktura rada dodatno učvršćena. Bibliografija (182-190) priložena na kraju rada sadrži 215 bibliografskih jedinica, od čega je 49 internet izvora. Doktorska disertacija sadrži priloge (191-208) uključujući preglede slika, tabela i grafikona.

V VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE:

Doktorski rad kandidatkinje Jelene S. Anđelković bavi se terminologijom naučne i stručne oblasti menadžmenta na srpskom jeziku u kontekstu terminološke i jezičke politike i planiranja i menadžmenta terminologije. Doktorska disertacija napisana je s čvrstom teorijskom utemeljenošću, izraženim analitičkim darom i uočljivim entuzijazmom.

U prvih pet poglavlja predstavljene su teorijske osnove ovog rada. Nakon uvodnog poglavlja u kome su ukratko predstavljeni istraživačka oblast, predmet istraživanja, osnovni ciljevi i sadržaj doktorske disertacije, u drugom poglavlju kandidatkinja predstavlja osnovne pojmove koji su okosnica doktorskog rada: pojam terminologije (kao teorije i prakse), pojam jezika za posebne namene i specijalizovanog diskursa, a zatim i pojmove termina, pojma, terminološkog transfera i terminološke varijacije. Teorijski deo obuhvata i pregled razvoja terminološke teorije i prakse u istorijskom ogledalu (poglavlje 3), predstavljanje pojmova jezičke i terminološke jezičke politike i menadžmenta terminologije (poglavlje 4), kao i prikaz dosadašnjih praktičnih i istraživačkih aktivnosti na terminologiji, menadžmentu terminologije i terminološkoj jezičkoj politici u Republici Srbiji (poglavlje 5). Analiza dosadašnjeg terminološkog rada na srpskom jeziku, posebno iz ugla terminološke politike i terminološkog menadžmenta, omogućila je sticanje uvida u njihov obim i dostignuća, ali i nedostatke, te je poslužilo kao važna osnova za koncipiranje istraživačkih aktivnosti u okviru ove doktorske disertacije.

Kroz pregled teorijskih osnova ovog rada, kandidatkinja je detaljno predstavila osnovne pojmove terminologije kao nauke, ali i sistematično, kritički i pregledno prikazala razvoj terminološke

misli, od Visterove Opšte teorije terminologije, do savremenih, kognitivno zasnovanih terminoloških teorija, pristupa i metoda u praktičnom terminološkom radu. Kao polazna osnova svih istraživačkih aktivnosti u ovoj doktorskoj disertaciji kandidatkinja navodi paradigmu koju Entia (Antia 2000) naziva *menadžmentom terminologije orijentisanom ka jezičkom planiranju* (eng. *Language planning oriented terminology management*). Imajući u vidu temu ovog doktorskog rada, kandidatkinja je posebnu pažnju posvetila pitanju terminološke politike i planiranja (TPP), odnosno mestu i ulozi koje TPP ima u okviru jezičke politike i planiranja, fazama u sprovođenju TPP-a, nadležnim institucijama, kao i pitanju koja je uloga menadžmenta terminologije u terminološkom planiranju, kako u srpskom jeziku, tako u drugim jezicima i zemljama Evrope i sveta. Vrednost ovakvog pregleda ogleda se pre svega u činjenici da se radi o jedinstvenom, veoma sistematičnom, preglednom i obuhvatnom i kritički nastrojenom opisu terminološke istorije, teorije i prakse.

Po značaju treba istaći i zaključke do kojih je kandidatkinja došla analizom istraživačkih i praktičnih aktivnosti u oblasti terminologije, terminološke politike i planiranja i menadžmenta terminologije na srpskom jeziku koje je iznela u petom poglavlju svog doktorskog rada. Naime, kandidatkinja, između ostalog, ističe da u srpskom jeziku, kao i u jezicima drugih zemalja u razvoju ili nerazvijenih zemalja, postoje izraženi problemi terminološke neuređenosti, varijacije i ugrožene funkcionalnosti specijalizovanog diskursa, posebno u onim naučno-stručnim oblastima koje se brzo razvijaju, a usled činjenice da ove zemlje pasivni primaoci naučno-tehnološkog razvoja i odgovarajuće terminologije iz razvijenih (često anglofonih) zemalja, a da mehanizmi izgradnje i harmonizacije stručne terminologije na domaćem jeziku nedovoljno jaki i sistematični. Osim toga, na osnovu aktivnosti institucija koje su načelno zadužene za sprovođenje terminološke jezičke politike i planiranja kandidatkinja zaključuje da terminološki rad, odnosno terminološka politika, nisu u vrhu prioriteta. Treće, kandidatkinja Anđelković uočava da su aktivnosti menadžmenta terminologije (kao podrška sprovođenju terminološke i jezičke politike i planiranja) malobrojne, nekoordinisane i ograničene na mali broj stručnih oblasti i terminografskih proizvoda. Kako kandidatkinja takođe navodi, obrazovanja i obuka iz oblasti terminologije, menadžmenta terminologije i terminološkog planiranja gotovo da i nema. I najzad, pojam i aktivnosti terminološke politike i planiranja u srpskom jeziku uglavnom se svode na jednu od faza TPP-a - terminološku standardizaciju, što potvrđuje i zastupljenost teme terminološke standardizacije u relevantnoj literaturi na srpskom jeziku.

Počev od šestog poglavlja, kandidatkinja usmerava pažnju ka terminologiji naučne i stručne oblasti menadžmenta na srpskom jeziku, dajući kratak prikaz osnovnih pojmovnih određenja ove multidisciplinarne naučne i stručne oblasti, kao i pregled zastupljenosti terminologije menadžmenta u standardima i leksikografskim i terminografskim proizvodima na srpskom jeziku. Odluku da ispituje terminologiju baš ove oblasti prvenstveno obrazlaže time što se radi o naučno-stručnoj oblasti koja doživljava dinamičan razvoj i čija terminologija je izuzetno zavisna od engleskog jezika, što za posledicu ima visok stepen terminološke neuređenosti i varijacije, a što dalje otvara prostor za intervenciju od strane terminoloških i jezičkih planera radi očuvanja ugrožene funkcionalnosti specijalizovanog diskursa ove oblasti na srpskom jeziku.

Na osnovu iščitane teorijske literature, kandidatkinja postavlja hipoteze koje dokazuje kroz tri istraživačke aktivnosti: preliminarno, korpusno i ekperimentalno istraživanje. Kao osnovni cilj

celokupnih istraživačkih aktivnosti u svojoj doktorskoj disertaciji kandidatkinja navodi dokumentovanje trenutnog stanja terminologije multidisciplinarne naučne i stručne oblasti menadžmenta na srpskom jeziku, a kao potencijalni cilj pružanje doprinosa razvoju modela za opis i prikaz terminoloških informacija u drugim naučnim i stručnim oblastima.

U preliminarnom istraživanju prikazan je postupak skiciranja osnovne pojmovne strukture naučne i stručne oblasti menadžmenta na osnovu dostupne udžbeničke literature iz oblasti menadžmenta, odnosno sticanje osnovnog znanja o pojmovima, pojmovnim odnosima i pojmovnim karakteristikama u ovoj oblasti. Obrazlažući potrebe za ovakvim istraživanjem, kandidatkinja navodi mišljenje da lingvista koji poznaje i razume osnovne pojmove i pojmovne odnose unutar stručne oblasti čijom terminologijom namerava da se bavi značajno sistematičnije i doslednije može da sprovede odgovarajuću terminološku analizu. Istraživanje je manjeg obima, budući da je njegova osnovna namena da posluži kao temelj za sprovođenje preostala dva istraživanja, ali upravo ono ukazuje na sistematičnost i posvećenost kandidatkinje da, iako ne poseduje formalno obrazovanje u oblasti menadžmenta, već u oblasti jezika, detaljno i sistematski izvrši proces odabira termina i terminoloških ekvivalenata za analizu i da komunikaciju sa stručnjacima za menadžment učini efikasnijom i preciznijom.

Centralno istraživanje kandidatkinja Anđelković iznosi u devetom poglavlju. Radi se o istraživanju terminologije menadžmenta zasnovano na analizi specijalizovanog paralelizovanog korpusa radova iz oblasti menadžmenta (žanr: naučni rad) na engleskom i srpskom jeziku (preko 600.000 tokena po jeziku, odnosno oko 1.200.000 tokena u celini). Pre same analize korpusa, kandidatkinja opisuje sadržaj korpusa i kriterijume kojima se rukovodila prilikom njegove kompilacije, kao i sam proces procesuiranja tekstova i pripreme formata pogodnog za elektronsku obradu i analizu. Korpusnom analizom predstavljene su osnovne lingvističke (formalne, funkcionalne i semantičke) karakteristike (1) najfrekventnijih, (2) ključnih termina oblasti menadžmenta na srpskom jeziku i (3) odabranih termina niže frekventnosti uočeni primeri i vrste terminološke varijacije i njihova analiza.

Drugo empirijsko istraživanje sprovedeno putem sociolingvističkog upitnika predstavljeno je u desetom poglavlju. U istraživanju je učestvovalo 170 ispitanika, i to odnosno 50 pripadnika akademske delatne zajednice – profesora i saradnika za naučnu oblast menadžmenta (kontrolna grupa) i 120 pripadnika buduće akademske delatne zajednice – studenata menadžmenta (ciljna grupa). Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se otkriju stavovi prema stanju izgrađenosti i varijacije u ovoj stručnoj i naučnoj terminologiji, kao i mišljenje o stranama i institucijama koje su odgovorne kako za terminološko stanje, tako i za terminološku politiku, planiranje i menadžment terminologije u srpskom jeziku. Nakon opisa istraživačkog postupka i relevantnih činilaca u postavci istraživanja (učesnici, instrumenti, procedure), dobijeni rezultati su predstavljeni i analizirani primenom deskriptivnih statističkih metoda. Rezultati eksperimentalnog istraživanja verifikovali su polazne pretpostavke i ponudili smernice za buduća istraživanja u ovoj oblasti.

Kandidatkinja Anđelković je u zaključku rezimirala sadržaj svog doktorskog rada, ukazala na njegov potencijalni naučni doprinos, ali i skrenula pažnju na raznolike mogućnosti za dalja istraživanja terminologije, terminološkog planiranja i menadžmenta terminologije na srpskom jeziku, posebno u odnosu na engleski jezik. Osim toga, kandidatkinja je ukazala i na prepreke i

ograničenja koja su postojala prilikom izrade njenog doktorskog rada i iznela potencijalne načine za njihovo prevazilaženje u daljem istraživačkom radu.

VI SPISAK NAUČNIH I STRUČNIH RADOVA KOJI SU OBJAVLJENI ILI PRIHVAĆENI ZA OBJAVLJIVANJE NA OSNOVU REZULTATA ISTRAŽIVANJA U OKVIRU RADA NA DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. **Andelković, J.**, Novaković, M., Jakić, G. (2017): Using parallel corpora for designing ESP teaching materials in higher education. *1st international Conference od the Slovene Association of LSP Teachers: "Language for Specific Purposes: Opportunities and Challenges for Teaching and Research"*, Rimske terme: Slovenija, 18.-20. maja 2017. (zbornik radova u pripremi).
2. **Andelković, J.**, Jakić, G. (2017): A parallel corpus-based study of metaphoric terminology in English and Serbian. *21st International Conference on Language for Specific Purposes*, Bergen: Norway, 28.-30. juna 2017. (zbornik radova u pripremi)
3. Jakić, G., **Andelković, J.** (2016). How to manage and plan terminology: Creating management TDBs. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 21(79), 1-12.
4. **Andelković, J.**, Jakić, G. (2016): Challenges in Serbian terminology management, policy and planning, *VIII Terminology Summit : Visions and Revisions*. European Association for Terminology (EAFT), European Parliament: Luxembourg, 14.-15. novembra 2016.
5. **Andelković, J.**, Novaković, M., Jakić, G. (2014): Promene u pristupu proučavanju varijacije u terminologiji menadžmenta. *Zbornik radova III međunarodne konferencije Strani jezik struke - Prošlost, sadašnjost i budućnost*. Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu, 26. i 27. septembra 2014
6. **Andelković, J.** (2014): *Managing Serbian Management Terminology – Several Propositions*, *Zbornik radova VIII međunarodne konferencije "The Importance of Learning Professional Foreign Languages for Communication between Cultures"*, Ekonomsko-poslovni fakultet, Univerzitet u Mariboru, Slovenija, 11.-12. septembra 2014.
7. **Andelković, J.** (2013): *Main Issues of Terminology Management in Organizational Sciences*. *Zbornik radova prve međunarodne konferencije "Teaching English for Specific Purposes"*, Elektronski fakultet, Univerzitet u Nišu, 17 – 19. maja 2013. (Zbornik radova: ISBN 978-86-6 I 25-0804)

VII ZAKLJUČCI/REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Na osnovu pregleda literature iz oblasti obuhvaćenih ovom doktorskam disertacijom, postavljene su sledeće hipoteze istraživanja:

- (1) Terminološki problemi u naučno-stručnoj oblasti menadžmenta na srpskom jeziku uočljivi su ne samo kod niskofrekventnih termina novijeg datuma koji nisu u potpunosti leksikalizovani, već i kod nekih od najfrekventnijih i najključnijih termina ove oblasti;
- (2) Osnovni uzrok terminološke varijacije i terminoloških praznina jeste dominantan uticaj engleskog jezika;
- (3) iako postoji svest o značaju terminološkog planiranja i menadžmenta terminologije, ne postoji dovoljno čvrst institucionalni okvir niti dovoljan broj koordinisanih praktičnih aktivnosti u ovim poljima;
- (4) paralelizovani specijalizovani korpus pruža dobar osnov za terminološki i terminografski rad u kontekstu terminološke i jezičke politike i planiranja jer nedvosmisleno i eksplicitno ukazuje na područja u kojima je potrebna sistematska intervencija terminoloških i jezičkih planera.

Korpusno i eksperimentalno istraživanje su svojim rezultatima potvrdili sve postavljene hipoteze. Naime, problemi terminološke neuređenosti uočeni su ne samo kod termina niske frekventnosti novijeg datuma i koji nisu u potpunosti leksikalizovani, već i kod nekih od najfrekventnijih i najključnijih termina ove oblasti. Kandidatkinja je zaključila da je problem terminološke varijacije kod niskofrekventnih termina (posebno kod onih koji imaju metaforičko poreklo u engleskom jeziku) uočljiva je na sva tri nivoa: ortografskom, morfosintaksičkom i leksičko-semantičkom, dok kod visokofrekventnih i ključnih termina problem terminološke neuređenosti nije ortografske prirode, ali je evidentan na leksičko-semantičkom nivou (izražen u vidu polisemije ili etimološke sinonimije). Drugo, i podaci dobijeni analizom korpusa i odgovori ispitanika – članova stručne delatne zajednice u eksperimentalnom istraživanju potvrdili su hipotezu da je osnovni uzrok terminološke varijacije i terminoloških praznina u naučno-stručnoj oblasti menadžmenta dominantan uticaj engleskog jezika, odnosno stihijski i nekontrolisani transfer anglofone terminogije u srpski jezik. Treće, rezultati ankete sprovedene nad članovima sadašnjim (kontrolna grupa) i budućim članovima akademske delatne zajednice za oblast menadžmenta (ciljna grupa) potvrdili su hipotezu da je svest o značaju terminološkog planiranja i menadžmenta terminologije izražena, ali i da vlada mišljenje da ne postoji dovoljno čvrst institucionalni okvir niti dovoljan broj koordinisanih praktičnih aktivnosti u ovim poljima. Četvrto, paralelizovani specijalizovani korpus sastavljen za potrebe istraživanja u ovoj doktorskoj disertaciji po mišljenju kandidatkinje Anđelković pokazao se kao značajan resurs za terminološki i terminografski rad u kontekstu terminološke i jezičke politike i planiranja jer nedvosmisleno i eksplicitno ukazuje na područja u kojima je potrebna sistematska intervencija terminoloških i jezičkih planera.

Važno je istaći da rezultati istraživačkih aktivnosti u okviru predožene doktorske disertacije kandidatkinje Jelene Anđelković, osim potvrđenih hipoteza, ukazuju je na još nekoliko interesantnih zaključaka. Naime, poređenje odgovora koje su dali pripadnici kontrolne i ciljne grupe ukazao je činjenicu da je pojmovno znanje u ovoj oblasti u direktnoj korelaciji da doslednošću upotrebe terminologije i manjom terminološkom varijacijom. Drugo, svest o postojanju terminoloških problema izraženija je kod kontrolnih ispitanika odnosno onih koji imaju veće pojmovno znanje) nego kod pripadnika ciljne grupe ispitanika. Treće, izraženija sklonost mlađih ispitanika (iz ciljne grupe) ka upotrebi anglicizama u odnosu na ispitanike iz kontrolne grupe može ukazivati na rastuću tendenciju zamene domaćih termina stranim. Kandidatkinja ističe da, po njenom mišljenju, svakako najvažniji utisak iz eksperimentalnog

istraživanja ostavljaju kontradiktorni odgovori u vezi sa stanjem terminologije menadžmenta koji impliciraju da je neophodno uložiti napor u podizanje svesti o značaju brige o stručnoj terminologiji i obrazovanje u oblasti terminologije, terminološkog planiranja i menadžmenta terminologije.

VIII OCENA NAČINA PRIKAZA I TUMAČENJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Kandidatkinja Jelena Anđelković je veoma zrelo, detaljno i sistematski pristupila analizi složene materije, pokazujući odlične sposobnosti formulisanja stečenih saznanja i formiranja jasnih, naučno zasnovanih zaključaka i stavova.

Naučni doprinos ove doktorske disertacije sadržan je kako u njenom empirijskom, tako i u njenom teorijskom delu. Teorijski naučni doprinos ovog rada ogleda se u detaljnom i sistematskom kritičkom osvrtu na istoriju terminologije kao nauke, savremene pristupe u terminološkom radu, interpretaciju mesta koje terminologija i terminološki rad imaju u okviru jezičke politike i planiranja, posebno u Republici Srbiji, kao i na tumačenje uloge koju paradigma menadžmenta terminologije ima ili treba da ima u terminološkom planiranju. Naučni doprinos empirijskog dela ovog dokorskog rada sadržan je u sistematskom opisu trenutnog stanja terminologije u naučnoj i stručnoj oblasti menadžmenta, kao i detaljnoj analizi stavova koje članovi stručne delatne zajednice imaju prema tom stanju. Ukazujući na primere i vrste terminološke varijacije koji su uočeni kako prilikom korpusne analize, tako i prilikom eksperimentalnog istraživanja, ovaj terminološki opis može predstavljati značajan doprinos radu terminoloških i jezičkih planera u fazama terminološkog planiranja koje se tiču normativnog terminološkog rada, odnosno dalje sistematizacije, selekcije i standardizacije stručne terminologije ove oblasti.

Još jedan potencijalni doprinos ove doktorske disertacije ogleda se i u definisanju faza, odnosno redosleda aktivnosti u postupku terminološkog opisa. Drugim rečima, redosled aktivnosti na opisu terminologije menadžmenta dat u ovom radu mogao bi da doprinese razvoju modela za opisni terminološki rad i u drugim naučnim i stručnim oblastima na srpskom jeziku u obliku

Najzad, naučni doprinos ovog rada ogleda se i u stvaranju elektronski dostupne kompilacije paralelizovanih tekstova koja predstavlja osnovu kako za dalja terminološka istraživanja, tako i za potencijalnu izradu terminografskog proizvoda za naučnu i stručnu oblast menadžmenta. Smatramo da je kandidatkinja svojim doktorskim radom dala doprinos studijama terminološke i jezičke politike i planiranja na srpskom jeziku, ali i korpusno-zasnovanim studijama terminologije i menadžmenta terminologije pojedinačnih naučno-stručnih oblasti, prvenstveno zbog toga što ovaj rad može uticati na razvoj modela za opis i prikaz terminoloških informacija u drugim naučnim i stručnim oblastima.

IX PREDLOG:

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je Jelena Anđelković obradom teme pod naslovom *Terminologija menadžmenta – u prilog razvoju terminološke i jezičke politike i planiranja*, sačinila vredno i originalno naučno delo, pokazala sposobnost za sintezu i analizu bogate

teorijske literature i jasan naučni stil izražavanja, kao i da je došla do rezultata koji se mogu koristiti kao osnova budućeg rada mnogim istraživačima u ovoj i srodnim oblastima.

Pohvaljujući kreativan i samostalan inovatorski rad i rezultate koji će biti značajno uporište u daljim analizama vezanim za istraživanu oblast terminologije, terminološke politike, planiranja i menadžmenta terminologije, sa zadovoljstvom predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

U Beogradu, 11. 12. 2017.

Dr Jelena Filipović, redovna profesorka Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Mirjana Daničić, docentkinja Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Gordana Jakić, vanredna profesorka Fakulteta organizacionih nauka Univerziteta u
Beogradu